القرآن الكريم

KUR'AN

S PRIJEVODOM NA BOSANSKI JEZIK

S arapskog originala
preveo MUSTAFA MLIVO

IV IZDANJE

KOMENTAR KUR'ANA
ŽIVOTOPIS MUHAMMEDA a.s.
INDEKS VAŽNIJIH POJMOVA
KATALOG RIJEČI KUR'ANA

KUR'AN, PRIJEVOD KUR'ANA, KOMENTAR KUR'ANA, SIRA - ŽIVOT MUHAMMEDA a.s., INDEKS VAŽNIJIH POJMOVA, KATALOG RIJEČI KUR'ANA

Preveo, pripremio, kompjuterski obradio: **Mustafa Mlivo**
email: *mustafamlivo@gmail.com*, *http://mlivo.com*, tel: 061 754 263

Kontrola arapskog teksta Kur'ana: **hfz. dr. sci. Mensur Malkić**
Grafička obrada arapskog teksta Kur'ana: **Tarik Šečić**
Recenzenti: **prof. dr. Caner Taslaman, dr. Mykhaylo Yakubovych, prof. dr. Šekib Sokolović, prof. dr. Senadin Lavić, dr. sc. Jasmin Hodžić**

Knjižna izdanja
Prvo izdanje, juli 1994. godine, 500 kopija; drugo izdanje, juli 1995. godine, 1.500 kopija; treće izdanje, maj 2004. godine, 1.000 kopija; četvrto izdanje juni 2023. godine, 1.000 kopija

Digitalna izdanja
CD izdanje, juni 2002., 600 diskova

Izdavač
Autor

Štampa
Štamparija FOJNICA, d.d. Fojnica

Za Štampariju
Senad Šabanović, dir.

ISBN 978-9926-33-073-6

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH pod
ID brojem 55172102

القرآن الكريم

KUR'AN

S PRIJEVODOM NA BOSANSKI JEZIK

IV izdanje

KOMENTAR KUR'ANA
ŽIVOTOPIS MUHAMMEDA a.s.
INDEKS VAŽNIJIH POJMOVA
KATALOG RIJEČI KUR'ANA

Kur'an s arapskog
na bosanski jezik preveo
dipl. ing. MUSTAFA MLIVO

Bugojno, 2023.
BOSNA I HERCEGOVINA

SADRŽAJ

***

PREDGOVOR PRIJEVODU KUR’ANA

Kur’an je Božija objava, jedina danas prisutna na licu Zemlje u svom originalnom, neizmijenjenom obliku. Objavljen je na jasnom arapskom jeziku u periodu od 23 godine, a njegovi zakoni bazirani su na trajnim vrijednostima. On je direktna Allahova riječ sadržana na Ploči čuvanoj u Majci Knjizi. Uzvišeni Allah se obavezao na njegovo čuvanje do kraja vremena. Kur’an je konačna objava, a Muhammed a.s. je pečat vjerovjesnika. Njegovo jedino čudo bio je i jeste sam Kur’an - poruka od Boga, savršena u svojoj lucidnosti i etičkoj opsežnosti, dosuđena svim vremenima i svim fazama ljudskog razvoja, upućena ne samo osjećajima nego i umovima ljudi, otvorena svakome, bez obzira na rasu i društvenu okolinu.

Glavna tema Kur’ana, kao i svih prethodnih objava, jeste apsolutna jedinost Boga, Tvorca i Održavatalja kosmosa, koji nema sudruga. Allah ne rađa, niti je rođen. Njemu niko ravan nije! Kur’an govori moćnim, nadahnutim jezikom, o realitetu i atributima Boga, duhovnom svijetu, Božjim namjerama spram ljudi, ljudskom odnosu i odgovornosti prema Njemu, dolasku Dana sudnjeg, životu na Ahiretu. On također sadrži kazivanja o ranijim vjerovjesnicima i njihovim zajednicama, uvidima i razumijevanjima vezanim za značenje postojanja i smisla života. On stalno podsjeća čovjeka na njegovu pravu prirodu, njegovo stanje i sudbinu. On je lijek za bolesti srca i duše, kao i za bolesti društva. On je svjetlo koje iz tame vodi na put spasa i uspjeha.

Također se snažno obraća umu, potičući ljudska bića da razmišljaju o stvaranju, kao dokazu Njegovog postojanja, Njegovoj moći i dobročinstvu. Kur’an se obraća direktno srcu, a srce ga instiktivno prihvata kao Istinu. Milioni ljudi svakodnevno čitaju Kur’an. Svako novo pokoljenje u Kur’anu nalazi novi izvor nadahnuća, snage i mudrosti. Na praktična pitanja i zahtjeve života Kur’an daje konkretne odgovore. On je sveobuhvatni zakonik koji nijedan bitan aspekt ne izostavlja. Čovjeka ne svodi na materijalni objekat niti ga uzdiže na pijadestal božanstva dajući mu potrebna znanja i ovlasti da na Dunjaluku uredi svoje bivstvovanje.

Ako želite duhovni mir, proučavajte Kur’an. Ako želite mentalni mir, proučavajte Kur’an. Ako želite izbavljenje na ovom svijetu i spas na budućem, djelujte po naukovanju Kur’ana. Kur’an je pratilac u usamljenosti, vodič u svjetovnim poslovima, svjetlo u mraku, mir u haosu. Kur’an je ‘kompas’ na burnom putu života.

Bugojno, ١٤٤٤هـ - 2023. A.D. Autor Prijevoda

SURE KUR'ANA

SURE KUR'ANA

SURE KUR'ANA

KUR'AN

S PRIJEVODOM NA BOSANSKI JEZIK

القرآن الكريم وترجمته إلى اللغة البوسنية

ترجمة: مصطفى مليفو

SURA 1
El-FATIHA ◆ OTVARANJE
(Mekka, 7 ajeta)

U ime Allaha, Milostivog, Milosrdnog

1. Hvala Allahu[1:1a], Gospodaru[1:1b] svjetova,[1:1c]

2. Milostivom, Milosrdnom,[1:2]

3. Vladaru Dana sudnjeg!

4. Tebe obožavamo i od Tebe pomoć tražimo.

5. Uputi nas na Pravi put,[1:5]

6. Put onih kojima si blagodat darovao,

7. Ne onih na kojima je srdžba, niti zalutalih.[1:7]◆

سُورَةُ الفَاتِحَةِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١﴾

ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٢﴾

مَٰلِكِ يَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٣﴾

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٤﴾

ٱهْدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ﴿٥﴾

صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ﴿٦﴾

غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧﴾

DŽUZ 1

Sura Fatiha se često naziva "Fatihatu-l-Kitab" (Otvaranje Knjige) i "Ummu-l-Kur'an" (Majka Kur'ana). Ajeti ove sure se često ponavljaju pa se ona zbog toga naziva i "Seb'an mine-l-mesani" (sedam ponavljajućih). *"I doista, dali smo ti sedam ponavljajućih i Kur'an veličanstveni." (Kur'an, 15:87)* Sura sadrži suštinu kur'anskog učenja. Ona u osnovi obuhvata sve teme kojima se Kur'an opširno bavi. Počinje opisom fundamentalnih atributa Boga, osovine oko koje se okreću svi ostali Božiji atributi, osnove funkcionisanja univerzuma i relacije između Boga i čovjeka.

Čovjek je stvoren za ibadet, odnosno obožavanje Boga i postizanje Njegove blizine, te on konstantno treba Njegovu pomoć u cilju ispunjavanja glavne svrhe svog stvaranja. To je istodobno sveobuhvatna molitva u kojoj svi porivi ljudske duše nalaze pun izražaj. Sura nas uči da trebamo uvijek tražiti i zazvati Božju pomoć, da bi nam pružio sredstva potrebna za uspjeh u ovom i budućem životu. Konačno, sura sadrži upozorenje da nakon što je upućen na pravi put, čovjek ponekad odluta daleko od njega, gubeći iz vida svoj cilj i postaje otuđen od svog Stvoritelja. Nas se poučava da ostanemo uvijek na oprezu i stalno tražimo Božju zaštitu.

1:1a Allah - vidi više u poglavlju Komentar Kur'ana pod istim brojem!

1:1b Rabb (Gospodar): Nema odgovarajućeg ekvivalenta za Rabb u bosanskom jeziku. Riječ znači Jedan i Jedini Gospodar univerzuma, njegov Tvorac, Vlasnik, Održavalac, Upravitelj itd. Rabb je takođe jedno od Allahovih imena.

1:1c Pojam "svjetovi" obuhvata sve kategorije postojanja, kako u fizičkom tako i u duhovnom smislu. Označava sve rodove i vrste, kao svijet ljudi, svijet životinja, meleka, džinna i druge nama nepoznate svjetove. Vidi komentar (1:1b) o mnoštvu svjetova.

1:2 Er-Rahman i Er-Rahim (Milostivi i Milosrdni) su intenzivni oblici (ekspresivi intenzivnosti) koji se na bosanskom jeziku mogu izraziti kroz prefiks superlativa *naj*. Intenzivitet u Er-Rahman je veći nego u Er-Rahim, a obe riječi se odnose na različite aspekte atributa Allahove milosti. Izraz Rahman opisuje kvalitetu koja obiluje milošću svojstvenoj i neodvojivoj od pojma Božjeg bića, dok Rahim izražava manifestaciju te milosti i njen uticaj na Njegovo stvaranje - drugim riječima, aspekt Njegovog djelovanja.

1:5 O Pravom putu vidjeti više u poglavlju Komentar Kur'ana pod istim brojem!

1:7 Prema većini komentatora Božija srdžba (*gadab*) je sinonimna sa zlim posljedicama koje čovjek navuče na sebe tvrdoglavo odbijajući Božiju uputu i djelujući suprotno Njegovim naredbama.

SURA 2
EL-BEKARA ◆ KRAVA
(Medina, 286 ajeta)

U ime Allaha, Milostivog, Milosrdnog!

1. Alif. **L**am. **M**im.[2:1]

2. Ta Knjiga, u koju nema sumnje, Uputa je za bogobojazne,[2:2]

3. Koji vjeruju u *gajb*[2:3a] i obavljaju *salat*[2:3b] i od onog čim smo ih opskrbili, udjeljuju,[2:3c]

4. I koji vjeruju u ono šta je objavljeno tebi[2:4a] i šta je objavljeno prije tebe[2:4b] - a u Ahiret[2:4c] su oni sigurni.

5. Takvi su na Uputi od svog Gospodara, a takvi - oni su uspješni.

6. Uistinu! Oni koji ne vjeruju - isto im je upozorio ih ili ih ne upozorio - oni neće vjerovati.

7. Allah je zapečatio njihova srca i njihov sluh, i na njihovim vidovima je pokrivka; a oni će imati kaznu golemu.

8. I od ljudi ima ko kaže: “Vjerujemo u Allaha i u Dan posljednji”, a oni nisu vjernici,

9. Prevarili bi Allaha i one koji vjeruju - a ne varaju, izuzev duše svoje, a ne opažaju.

10. U njihovim srcima je bolest; pa - Allah im povećava bolest, a oni će imati kaznu bolnu za ono što lažu.

سُورَةُ البَقَرَةِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓ ١
ذَٰلِكَ ٱلْكِتَٰبُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ٢
ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱلْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا
رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ٣
وَٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن
قَبْلِكَ وَبِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ٤
أُو۟لَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ
ٱلْمُفْلِحُونَ ٥
إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ
تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ٦
خَتَمَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ وَعَلَىٰٓ
أَبْصَٰرِهِمْ غِشَٰوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ٧
وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلْيَوْمِ
ٱلْءَاخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ ٨
يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّآ
أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ٩
فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ ٱللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْذِبُونَ ١٠

2:1 Dvadeset devet poglavlja Kur’ana počinje znacima arapskog pisma koji liče na zagonetne šifre i čija nam je poruka i značenje nepoznato. Nazivaju se *mukatta’at.*

2:2 *Muttekiin* (Boga svjesni, bogobojazni). Uobičajeni prijevod izraza *takwa* kao “strah od Allaha, čuvanje jezika, ruku i srca od zla” ne zahvata više od jednog određenog aspekta svijesti o Bogu, odnosno ne predstavlja adekvatno pozitivan sadržaj ovog izraza - naime, svijest o Njegovoj sveprisutnosti i htijenju da oblikuje nečije postojanje u svjetlu te svijesti.

2:3a *Gajb* (nevidljivo, odsutno, skriveno) označava sva područja i faze realnosti koje su izvan zone ljudske percepcije i ne mogu se zbog toga dokazati ili ne dokazati naučnim posmatranjima ili čak adekvatno zahvatiti u prihvaćenim kategorijama spekulativne misli. Vidi komentar o gajbu pod istim brojem (2:3a).

2:3b *Salat* (molitva). Vidi komentar o salatu (11:87). **2:3c** Tj. daju *zekat,* troše na sebe, svoje roditelje, svoju djecu, svoje žene itd., a također daju *sadaku* siromasima i troše na Allahovom putu itd. Vidi komentar o zekatu (27:3). **2:4a** Kur’an. **2:4b** Tewrat, Zebur i Indžil.

2:4c U proživljenje, naknadu za dobra i loša djela, Džennet i Džehennem itd.

11. A kad im se kaže: “Ne pravite nered[2:11] na Zemlji”, govore: “Mi smo samo popravitelji.”

12. Zar nisu uistinu oni, oni činitelji nereda, ali ne opažaju?

13. I kad im se kaže: “Vjerujte kao što ljudi vjeruju”,[2:13a] govore: “Zar da vjerujemo kao što vjeruju bezumnici?”[3:13b] Zar nisu uistinu oni - oni bezumnici, ali ne znaju?

14. I kad sretnu one koji vjeruju, govore: “Vjerujemo!” A kad se osame sa svojim *šejtanima,*[2:14] kažu: “Uistinu, mi smo s vama, mi se samo rugamo.”

15. Allah se ruga njima i pušta ih da u svojoj buntovnosti lutaju.

16. Takvi su oni koji su kupili zabludu za Uputu, pa nije profitirala njihova trgovina, niti su bili upućeni.

17. Njihov primjer je kao primjer onog ko potpali vatru, pa pošto osvijetli ono oko njega, Allah ukloni njihovo svjetlo i ostavi ih u tminama - ne vide.

18. Gluhi, nijemi, slijepi, pa se ne povraćaju;

19. Ili kao prolom s neba, u njemu tmine i grmljavina i sijevanje. Stavljaju svoje prste u svoje uši zbog gromova, bojeći se smrti. A Allah je Onaj koji obuhvata nevjernike!

20. Gotovo da munja otrgne njihove vidove. Kad god im bljesne, pođu u njoj; a kad ih zamrači, stanu.[2:20] A da Allah hoće, sigurno bi oduzeo njihov sluh i njihove vidove. Uistinu! Allah je nad svakom stvari Imalac moći.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُواْ فِي ٱلْأَرْضِ قَالُوٓاْ إِنَّمَا
نَحْنُ مُصْلِحُونَ ١١
أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلْمُفْسِدُونَ وَلَٰكِن لَّا يَشْعُرُونَ ١٢
وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُواْ كَمَآ ءَامَنَ ٱلنَّاسُ قَالُوٓاْ
أَنُؤْمِنُ كَمَآ ءَامَنَ ٱلسُّفَهَآءُۗ أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ
ٱلسُّفَهَآءُ وَلَٰكِن لَّا يَعْلَمُونَ ١٣
وَإِذَا لَقُواْ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَوْاْ إِلَىٰ
شَيَٰطِينِهِمْ قَالُوٓاْ إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ
مُسْتَهْزِءُونَ ١٤
ٱللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَٰنِهِمْ
يَعْمَهُونَ ١٥
أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُاْ ٱلضَّلَٰلَةَ بِٱلْهُدَىٰ فَمَا
رَبِحَت تِّجَٰرَتُهُمْ وَمَا كَانُواْ مُهْتَدِينَ ١٦
مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ ٱلَّذِي ٱسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّآ أَضَآءَتْ
مَا حَوْلَهُۥ ذَهَبَ ٱللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي
ظُلُمَٰتٍ لَّا يُبْصِرُونَ ١٧
صُمُّۢ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ١٨
أَوْ كَصَيِّبٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فِيهِ ظُلُمَٰتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ
يَجْعَلُونَ أَصَٰبِعَهُمْ فِيٓ ءَاذَانِهِم مِّنَ ٱلصَّوَٰعِقِ
حَذَرَ ٱلْمَوْتِۚ وَٱللَّهُ مُحِيطُۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ١٩
يَكَادُ ٱلْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَٰرَهُمْۖ كُلَّمَآ أَضَآءَ لَهُم
مَّشَوْاْ فِيهِ وَإِذَآ أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُواْۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ
لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَٰرِهِمْۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ ٢٠

2:11 *Fesad:* nered, razdor, zavada. *Mufsid:* onaj ko čini *fesad*, smutljivac.

2:13a Sljedbenici Muhammeda a.s. *muhadžiri* i *ensarije.*

3:13b Stvarne bezumnici (glupaci) su licemjeri jer su oni žrtvovali neprolazni svijet za kratkotrajnu dobit privremenog svijeta. Biti zadovoljan sa prolaznim (Dunjalukom), a ostaviti trajni svijet (Ahiret) smatra se aktom krajnje nepromišljenosti.

2:14 Vidi komentar o šejtanu (6:112) kao čovjekovom neprijatelju, njegovoj strategiji djelovanja na čovjeka, te o odbrani od sotonističkih napada!

2:20 Od početka sure pa do ovog mjesta opisane su tri vrste ljudi: vjernici (*mu'mini*), nevjernici (*kafiri*), čija su srca zapečaćena i oni nikada neće vjerovati, dvoličnjaci (*munafici*), koji su izvanjski *muslimani*, no njihova srca nisu samo na jednoj strani.

SURA 96
EL-‘ALEK ◆ ZAKVAČAK

(Mekka, 19 ajeta)

U ime Allaha, Milostivog, Milosrdnog!

1. Čitaj[96:1] u ime svoga Gospodara koji stvara,

2. Stvara čovjeka od zakvačka.[96:2]

3. Čitaj![96:3] A Gospodar tvoj je Najplemenitiji,

4. Koji poučava perom,

5. Poučava čovjeka ono šta ne zna.

6. Nikako! Čovjek uistinu prestupi,

7. Čim se neovisnim vidi!

8. Uistinu, tvom Gospodaru je povratak.

9. Jesi li vidio[96:9a] onog koji sprječava[96:9b]

10. Roba kad *salat* obavlja?[96:10]

11. Jesi li vidio - ako je na Uputi,

12. Ili naređuje bogobojaznost?

13. Jesi li vidio - ako poriče i okreće se?

14. Zar ne zna da Allah vidi?

15. Nikako! Ako ne prestane, zaista ćemo ga ščepati za kiku,[96:15]

16. Kiku lažnu, grješnu,

17. Pa neka pozove saziv svoj,[96:17]

18. Pozvaćemo *zebanije.*[96:18]

19. Nikako! Ne poslušaj ga, a učini *sedždu* i približi se.◆

سُورَةُ الْعَلَقِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

ٱقْرَأْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلَّذِى خَلَقَ ﴿١﴾
خَلَقَ ٱلْإِنسَٰنَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾
ٱقْرَأْ وَرَبُّكَ ٱلْأَكْرَمُ ﴿٣﴾
ٱلَّذِى عَلَّمَ بِٱلْقَلَمِ ﴿٤﴾
عَلَّمَ ٱلْإِنسَٰنَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾
كَلَّآ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَيَطْغَىٰٓ ﴿٦﴾
أَن رَّءَاهُ ٱسْتَغْنَىٰٓ ﴿٧﴾
إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ ٱلرُّجْعَىٰٓ ﴿٨﴾
أَرَءَيْتَ ٱلَّذِى يَنْهَىٰ ﴿٩﴾
عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰٓ ﴿١٠﴾
أَرَءَيْتَ إِن كَانَ عَلَى ٱلْهُدَىٰٓ ﴿١١﴾
أَوْ أَمَرَ بِٱلتَّقْوَىٰٓ ﴿١٢﴾
أَرَءَيْتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰٓ ﴿١٣﴾
أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ ٱللَّهَ يَرَىٰ ﴿١٤﴾
كَلَّا لَئِن لَّمْ يَنتَهِ لَنَسْفَعًۢا بِٱلنَّاصِيَةِ ﴿١٥﴾
نَاصِيَةٍ كَٰذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ﴿١٦﴾
فَلْيَدْعُ نَادِيَهُۥ ﴿١٧﴾
سَنَدْعُ ٱلزَّبَانِيَةَ ﴿١٨﴾
كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَٱسْجُدْ وَٱقْتَرِب ۩ ﴿١٩﴾

96:1 Čitanje je velika stvar koja spaja ljude, one koji su živjeli u dalekim epohama i one koji sada žive, iako jedni druge ne poznaju. Stoga čitanje onoga što je zapisano razbija okove vremena i daje nam mogućnost da spoznamo događanja u prohujalim vremenima, o poslanstvu, poslanicima, Božijem stvaranju, razvoju znanja itd. **96:2** Stvaranje čovjeka. Vidi fusnotu (23:14).

96:3 *Ikre!* Vidi komentar pod istim brojem! **96:9a** Ti, o Muhammede! **96:9b** Ebu-Džehla.

96:10 Obzirom da je ovo očit osvrt na *javno* klanjanje, većina klasičnih komentatora vidi u ovom pasusu aluziju na Ebu-Džehla, Poslanikovog najvećeg protivnika u Mekki, koji je ustrajno pokušavao da spriječi klanjanje Muhammeda i njegovih sljedbenika ispred Kabe. Ipak, nema sumnje da svrha gornjeg pasusa nadilazi svaki historijski incident ili situaciju, pošto se primjenjuje na sve pokušaje poricanja religiji njene legitimne funkcije u svim vremenima, u oblikovanju društvenog života.

96:15 Kika na čelu simbolizira vrh i krunu čovjekove moći i dostojanstva. Grabljenje za kiku znači trpjeti maksimalno poniženje. **96:15, 16** Vidi komentar “Kur’an i mozak.”

96:17 Skup, saziv. **96:18** Meleci čuvari Džehennema, straža.

155. A ova Knjiga koju objavljujemo, blagoslovljena je; zato je slijedite i čuvajte se, da bi vam se smilovalo,

156. Da ne biste rekli: "Knjiga je objavljena samo dvjema grupama prije nas,[6:156] a bili smo prema naučavanju njihovom nehajni";

157. Ili kažete:[6:157] "Da je nama - nama objavljena Knjiga, sigurno bismo bili upućeniji od njih." Pa već vam je došao jasan dokaz od vašeg Gospodara, i Uputa i milost. Pa ko je nepravedniji od onog ko poriče Allahove *ajete* i zakreće se od njih? Platićemo one koji se zakrenu od Naših ajeta opakom kaznom, što su se zakretali.

158. Čekaju li samo da im dođu *meleci* ili dođe tvoj Gospodar ili dođe neki od znakova tvog Gospodara? Na Dan kad dođe neki od znakova tvog Gospodara, neće koristiti duši njeno vjerovanje, (ako) nije vjerovala prije ili zaradila u svom vjerovanju dobro. Reci: "Očekujte! Uistinu! Mi smo čekatelji."

159. Uistinu! Oni koji su razdijelili[6:159] svoju vjeru i postali sekte, nisi od njih ni u čemu. Njihova stvar je samo do Allaha, zatim će ih obavijestiti o onom šta su činili.

160. Ko dođe s dobrim djelom, pa imaće on deset sličnih njemu; a ko dođe sa zlim djelom,[6:160] tad će biti plaćen samo sličnim njemu; i njima se neće *zulm* učiniti.

161. Reci: "Uistinu! Mene je uputio moj Gospodar Putu pravom: vjeri pravoj, vjerovanju Ibrahima pravovjernog, a nije bio od *mušrika*."

وَهَٰذَا كِتَٰبٌ أَنزَلۡنَٰهُ مُبَارَكٞ فَٱتَّبِعُوهُ وَٱتَّقُواْ لَعَلَّكُمۡ تُرۡحَمُونَ ١٥٥

أَن تَقُولُوٓاْ إِنَّمَآ أُنزِلَ ٱلۡكِتَٰبُ عَلَىٰ طَآئِفَتَيۡنِ مِن قَبۡلِنَا وَإِن كُنَّا عَن دِرَاسَتِهِمۡ لَغَٰفِلِينَ ١٥٦

أَوۡ تَقُولُواْ لَوۡ أَنَّآ أُنزِلَ عَلَيۡنَا ٱلۡكِتَٰبُ لَكُنَّآ أَهۡدَىٰ مِنۡهُمۡۚ فَقَدۡ جَآءَكُم بَيِّنَةٞ مِّن رَّبِّكُمۡ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٞۚ فَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّن كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَصَدَفَ عَنۡهَاۗ سَنَجۡزِي ٱلَّذِينَ يَصۡدِفُونَ عَنۡ ءَايَٰتِنَا سُوٓءَ ٱلۡعَذَابِ بِمَا كَانُواْ يَصۡدِفُونَ ١٥٧

هَلۡ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأۡتِيَهُمُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ أَوۡ يَأۡتِيَ رَبُّكَ أَوۡ يَأۡتِيَ بَعۡضُ ءَايَٰتِ رَبِّكَۗ يَوۡمَ يَأۡتِي بَعۡضُ ءَايَٰتِ رَبِّكَ لَا يَنفَعُ نَفۡسًا إِيمَٰنُهَا لَمۡ تَكُنۡ ءَامَنَتۡ مِن قَبۡلُ أَوۡ كَسَبَتۡ فِيٓ إِيمَٰنِهَا خَيۡرٗاۗ قُلِ ٱنتَظِرُوٓاْ إِنَّا مُنتَظِرُونَ ١٥٨

إِنَّ ٱلَّذِينَ فَرَّقُواْ دِينَهُمۡ وَكَانُواْ شِيَعٗا لَّسۡتَ مِنۡهُمۡ فِي شَيۡءٍۚ إِنَّمَآ أَمۡرُهُمۡ إِلَى ٱللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُواْ يَفۡعَلُونَ ١٥٩

مَن جَآءَ بِٱلۡحَسَنَةِ فَلَهُۥ عَشۡرُ أَمۡثَالِهَاۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَلَا يُجۡزَىٰٓ إِلَّا مِثۡلَهَا وَهُمۡ لَا يُظۡلَمُونَ ١٦٠

قُلۡ إِنَّنِي هَدَىٰنِي رَبِّيٓ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ دِينٗا قِيَمٗا مِّلَّةَ إِبۡرَٰهِيمَ حَنِيفٗاۚ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ١٦١

6:156 Jevrejima i hrišćanima.

6:157 Mada se ovaj pasus odnosi na arapske savremenike Poslanika, njegova poruka nije samo ograničena na njih nego se odnosi na sve ljude, u svakom vremenu, koji odbijaju da vjeruju u Objavu, iako baš oni nisu njeni direktni primatelji.

6:159 Razdijelili vjeru, tj.:

(a) načinili razliku između jednog njenog dijela i drugog, uzimajući dio koji im odgovara, a odbacujući ostatak, ili

(b) držeći se vjere jedan dan, a preostalih šest dana dunjaluka, ili

(c) držeći "vjeru na njenom pravom mjestu", kao da ona ne traži da reguliše cijeli život: čine oštru razliku između sekularnog i vjerskog, ili

(d) pokazuju sektaške predrasude, traže razlike u stavovima kako bi razbili jedinstvo islama.

6:160 Djelo mnogoboštva, nevjerovanja, *munafikluk* i djelo neposlušnosti Allahu i Njegovom Poslaniku.

تفسير القرآن

KOMENTAR KUR'ANA

EXEGESIS OF THE QUR'AN

Pripremio
MUSTAFA MLIVO

SURA 1

(1:1a) Allah

Allah je svjetlo: *Allah je Svjetlost nebesa i Zemlje! Primjer Njegovog svjetla je kao udubina, u njoj svjetiljka, svjetiljka u staklu, staklo - kao da je ono planet blistavi; pali se od drveta blagoslovljenog, masline, ne istočne, niti zapadne. Gotovo da ulje njegovo zasija, a da ga vatra ne dotakne. Svjetlost nad svjetlošću! Allah vodi svjetlu svom koga hoće i Allah navodi primjere ljudima; a Allah je o svakoj stvari Znalac. (Kur'an, 24:35)*

Allah je najuzvišenijih stupnjeva i vlasnik 'Arša: *Vlasnik 'Arša! Najuzvišenijih deredža! Stavlja Duha naredbe Svoje na koga hoće od robova Svojih, da upozori na Dan susreta... (Kur'an, 40:15)*

Allah je gospodar Sirijusa: *I da je On, On Gospodar Sirijusa. (Kur'an, 53:49)*

"Allah" je lično ime Boga i riječ je sa najvećom frekvencijom u Kur'anu. Za razliku od riječi "bog", riječ Allah nema množinski ili ženski oblik, pa dakle postoji samo Jedan Jedini Bog!

Biće i atributi Allaha. Kur'an ne govori mnogo o Biću ili suštini Boga, jer je to izvan ljudskog razumijevanja. Baš zbog toga neki ajeti opisuju Allaha kao: *"Njemu ništa nije slično" (42:11) i "Ne dosežu ga vizije, a On doseže vizije" (6:103)*. Ali Kur'an mnogo govori o tome kako se Bog odnosi prema univerzumu, a posebno čovjeku. Jer, dok čovjek ne može u potpunosti shvatiti "bitni" aspekt božanstvenosti Allaha, on može prilično dobro razumijevanti njegov "relacijski" aspekt, koji ima direktan uticaj na svemir i na čovjekov život. Ovaj odnosni aspekt je objašnjen u Kur'anu s osvrtom na Božje atribute - koji se zovu *esma' el-husna* (najljepša Božja imena) (7:180; 17:110; 20:8; 59:24) - i slijedeća klasifikacija tih atributa daje ideju o njihovim obuhvatima.

1. Allah je vječan, prethodi svakom postojanju i jeste uzrok svekolikog postojanja, koje zavisi od Njega: *Ewwel* (Prvi), *Ahir* (Posljednji), *Waris* (Nasljednik, odnosno nadživjet će sve), *Hajj* (Živi, tj. Onaj koji samoopostoji i nikada neće umrijeti), *Kajjum* (Samopostojeći, Održavalac (drugih), *Halik* (Stvoritelj), *Bedi'* (Začetnik).

2. Apsolutno je jedan i nema saradnike: *Wahid* (Jedan), *Ehad* (Apsolutno jedan).

3. Veličanstven je, svet i suveren: *'Alijj* (Uzvišeni), *'Azim* (Veličanstveni), *Kebir* (Veliki); *Mutekebbir* (Preuzvišeni), *Wasi'* (Sveobuhvatni), *Kerim* (Plemeniti), *Zu-l-dželali we-l-ikram* (Veličanstveni i plemeniti), *Kuddus* (Presveti), *Hamid* (Hvaljeni), *Medžid* (Slavni), *Malik* (Kralj), *Malik el-mulk* (Posjednik vlasti).

4. On snabdijeva sve: *Rabb* (Gospod održavatelj), *Razik* (Opskrbitelj), Rezzak (Veliki Opskrbitelj), *Gani* (Bogati), *Wehhab* (Veliki darivalac).

5. Milosrdan je, ljubazan, oprašta, strpljiv: *Rahman* (Najmilstiviji), *Rahim* (Najmilosrdniji), *Wedud* (Veoma ljubazni), *Selam* (Mir), *Gafur* (Mnogo praštajući), *Gaffar* (Koji najviše prašta), *'Afuww* (Oprosnik), *Tewwab* (Primalac pokajanja), *Sabbar* (Najstrpljiviji).

6. Sveznajući je: *'Alim* (Znalac), *'Aliim*, (Vrlo upućeni), *'Allam*, (Sveznajući), *Habir* (Obaviješteni), *Semi'* (Onaj koji čuje), *Besir* (Onaj koji vidi), *Šehid* (Svjedok). Zatim *Zahir* (Vanjski) i *Batin* (Unutarnji) iz ajeta (57:3).

7. Moćan je: *Kadir* (Moćni), *Kadiir* (Vrlo moćni), *Kawi* (Snažani), *'Aziz* (Jaki, Moćni), *Kahir* (Dominantani), *Kahhar* (najdominantniji), *Latif* (Suptilni).

8. Mudar je i pravedan: *Hakim* (Mudri), *Hajr el-hakimin* (Najbolji od sudija), *Hasib* (Obračunac), *Zu-ntikam* (Osvetnik), *Seri' el-hisab* (Brzi obračunatelj).

9. On vodi, pomaže i podržava: *Hadi* (Vodič), *Wali* (Prijatelj), *Wekil* (Čuvar), *Samed* (Apsolutni), *Muhejmin* (Zaštitnik). On je "*Svjetlost nebesa i zemlje*" (24:35), to jest, On je izvor svakog znanja i prosvijetljenosti.

Analiza ovih atributa i drugi relevantni podaci pokazat će da se kur'anski koncept Boga sastoji od nekoliko pojmova.

Kur'an stavlja veliki naglasak na Božju jednoću. Da ima više od jednog Boga, bio bi haos u svemiru (21:22). Argument je ovdje da su različiti dijelovi univerzuma povezani i u harmoniji koja se na zadovoljavajući način može objasniti samo pod pretpostavkom postojanja jednog Boga. Univerzalnost i stabilnost zakona prirode su dokaz da isti Bog vlada Zemljom i najudaljenijim dijelovima kosmosa (vidi takođe 43:84). Kur'an tako odbacuje idolopoklonstvo, arapsko ili bilo koje drugo. U isto vrijeme odbacuje trinitarizam, kršćansko trojstvo (4:171; 5:73). Čovjeku nisu potrebni posrednici za uspostavu kontakta s Bogom.

Osim što je jedini Stvoritelj, Allah je i jedini Suveren: *"Uistinu! Njegovo je stvaranje i komanda" (7:54)*. Riječ *islam* znači "pokornost", a pojam potčinjavanja Allahu je suština islama. Kur'anski zahtjev čovjeku je da prepozna Allaha kao Jedinog i Apsolutnog Suverena, i čitav svoj život živi u skladu s Njegovim zapovijedima.

Kur'an Allaha u osnovi predstavlja kao milosrdnog Boga, a ne kao boga gnjeva. Zapravo, atribut Allaha *Er-Rahman* (Najmilostiviji) koristi se u Kur'anu kao Božje lično ime (npr. 13:30; 17:110; 19:18; 20:5).

Bog Kur'ana nije daleko od svijeta, već je aktivno uključen u njega. On vodi brigu o univerzumu. On posebno pruža čovjeku materijalno i duhovno

uzdržavanje. Njegov najveći blagoslov čovjeku je taj što ga vodi i pokazuje mu pravi put. Bog se bavi svijetom i čovjekom ne proizvoljno ili na hirovit način, već u skladu sa jasno postavljenim skupom principa. Stoga bi bila greška poistovijetiti Boga islama sa bezličnim vremenom kao kontrolorom događaja. Vrijeme, kako su ga zamišljali arabijski pagani, bila je kapriciozna i anarhična sila, dok je Bog Kur'ana pošten i pravedan.

Allah je Vrhovni sudac i sudit će ljudima na Ahiretu, odmjeravajući nagrade i kazne.

Islamski monoteizam je vrlo usko povezan sa socijalnim humanizmom. U isto vrijeme kad održava Božju jednoću, Kur'an održava i jedinstvo čovječanstva: isti Bog je Stvoritelj sveg čovječanstva.

Jesu li Božja milost i pravda u sukobu? Iz kur'anskog koncepta Allaha postavljaju se dva važna pitanja: Kakav je odnos između Božje milosti i pravde? I, ostavlja li Allahova moć imalo prostora za ljudsku slobodu? Kur'an ne vidi konflikt između Božje milosti i Njegove pravde. Umjesto toga, Božja pravda se smatra manifestacijom Njegove milosti. Poenta je dobro iznesena u ajetu (6:12): *Reci: "Čije je ono šta je na nebesima i Zemlji?" Reci: "Allahovo!" Propisao je Sebi milost. Sigurno će vas sakupiti za Dan kijameta u koji nema sumnje."*

Prema ovom ajetu, ako Bog ne bi ustanovio Dan sudnji, to bi značilo da su u Njegovim očima dobro i zlo ista stvar. Pravda i nepravda bi imale istu vrijednost, a postojanje bi bilo lišeno moralnog značaja. Stoga je logična posljedica Božje milosti što On ustanovljuje Dan obračuna. Također, ako bi Bog preokrenuo princip pravde na način da nagradi zle i kazni pravedne, niko Ga ne bi mogao zaustaviti. Dakle, od Njegove je milosti to što se sam obavezao za provođenje pravde.

(1:1c) Mnoštvo svjetova

Ako otvorite Kur'an i pogledate prvu suru, vidjet ćete da ona počinje: *"Hvala Allahu Gospodaru svjetova."* Svjetova? Ne samo jednog? Da... svjetova! Postoji fizički svijet, duhovni svijet itd. To je jedan način na koji možemo razumjeti izraz svjetovi. Jedan drugi ajet u Kur'anu, ipak ističe da postoji mnoštvo nebesa i zemalja (vidi Kur'an 65:12). Je li moguće da postoje i drugi svjetovi (2:29)?

Izraz *sema* (nebo) primjenjuje se na sve što je rašireno poput nadstrešnice iznad bilo koje druge stvari. Dakle, vidljivo nebo koje se poput svoda proteže iznad zemlje i oblikuje njegovu nadstrešnicu, naziva se *sema*: i to je primarno značenje ovog izraza u Kur'anu; u širem smislu, ima konotaciju "kosmički sistem." Što se tiče "sedam nebesa", treba imati na umu da je u arapskoj upotrebi - a očito i u drugim semitskim jezicima - broj "sedam" često sinonim za "nekoliko" baš kao "sedamdeset" ili "sedamsto" često znači "mnogo" ili "vrlo mnogo." To, zajedno s prihvaćenom lingvističkom definicijom da je "svako *sema* nebo s obzirom na ono što je ispod njega" (Ragib), može objasniti "sedam nebesa" kao oznaku mnoštva kosmičkih sistema.

Niko ne očekuje da će se u okviru Sunčevog sistema otkriti još jedna Zemlja. Međutim naučnici kažu da je sasvim izvjesno da u našoj galaksiji postoje mnoge zemlje izvan Sunčevog sistema, jer oko pedeset milijardi zvijezda u Mliječnom putu sporo rotira kao Sunce. Ova karakteristika ukazuje da su te zvijezde okružene planetama koje su njihovi sateliti. Za Bernardovu zvijezdu se npr. vjeruje da ima najmanje jednog planetarnog saputnika. Svi prikupljeni podaci pokazuju činjenicu da su planetarni sistemi u obilju razasuti po čitavom univerzumu. Sunčev sistem i Zemlja nisu jedini.

(1:5) Pravi put, sirat el-mustekim

Sirat el-mustekim se odnosi na put islama koji vodi stazom uspjeha na onom svijetu. U islamskom kontekstu tumači se kao Pravi put, a interpretira se i kao "srednji put" s kojim je Bog zadovoljan. Allah u Kur'anu (6:153) instruira Muhammeda a.s. da kaže: *"I ovo je moj Put pravi, zato ga slijedite. I ne slijedite puteve (druge), pa da vas odvoje od puta Njegovog."* Za druge puteve se smatra da se odnose na izmišljene i sumnjive stvari. Sumnjive ili pokudne stvari su *mekruh* i ne smatraju se grijehom, već kao siva zona između dobra i zla. Ako radite *mekruh*, nećete biti kažnjeni, ali ako ga izbjegnete, Allah će vas nagraditi.

Pravi put je onaj koji vodi pravo do Boga (11:56). Nekoliko ajeta to identifikuje kao vjeru u Jedinog Boga i Njegovo obožavanje. U ajetu (7:16) šejtan izaziva Boga govoreći da će okrenuti ljude sa Pravog Božjeg puta učeći ih da Mu postavljaju ortake, partnere. Isa a.s. opisuje taj put kao obožavanje Jedinog Boga (19:36; također 43:64). Za Muhammeda a.s. se kaže da je na pravom putu (36:3-4; 3:43) i da druge poziva njemu (23:73; 42:52). Muslimani se upućuju da se mole za uputu na Pravi put (1:5-6).

SURA 2

(2:3a) Nevidljivo, *gajb*

Gajb označava ono što se ne osjeća direktno ili je izvan fizičkih osjetila, doslovno znači nevidljiva stvar. Ali, ova riječ sadrži brojna značenja: vjerovanje u Allaha, Njegove meleke, Njegove knjige, Allahove poslanike, Kijametski dan, *el-kadr* (Božije predodređenje). Kao tehnički pojam, *gajb* ne znači samo "nevidljivo", već sve one stvari kojima čovjek, sa svojim zemaljskim ograničenjima ne

obožavanje Jednog Boga (2:133; 11:2, 26; 41:14; 46:21).

Sva bića i predmeti koji se obožavaju mimo Jedinog Boga su božanstva samo po imenu, jer nema opravdanja za njihovu božanstvenost (12:40), a njih same je stvorio Bog (7:194; 21:26; 43:19).

SURA 42

(42:38) Konsultacije, šura

Šura je čin savjetovanja ili konsultiranja; vijećanje dviju ili više osoba o nekoj stvari, s ciljem donošenja odluke. Prema ajetu (42:38), jedna od istaknutih karakteristika islamskog društva je način na koji se pitanja od društvene važnosti u njemu rješavaju: … *a posao njihov je (predmet) savjetovanja među njima.* Moderni muslimanski učenjaci gledaju na princip savjetovanja kao kamen temeljac islamskog političkog sistema i kao znak i mjeru islamske politike. U svom pokušaju da to razrade detaljno, iz principa savjetovanja izveden je set normi i pravila, pozitivnih i negativnih, od kojih su neki: odgovornost izvršne vlasti; decentralizacija moći; izborna vlada i odbijanje bilo kog oblika vlade koja odbacuje princip konsultacija.

SURA 43

(43:15b) Nevjerovanje, kufr

Nevjerovanje je stanje uma u kojem je čovjek u potpunosti uvjeren da mišljenje, tvrdnja ili doktrina, nisu istiniti.

Glavno značenje *kufra* u Kur'anu je "nevjerovanje", to jest ne vjerovati ili odbaciti Boga, Poslanika a.s., objavu, Ahiret, Istinu itd. Ajeti (2:126, 253, 258; 5:12; 16:106; 19:77; 30:44; 41:52; 60:1; 67:7; 90:19). *Kufr* je glavni grijeh zbog kojeg su mnogi narodi u prošlosti bili uništeni (11:60, 68; 13:32; 34:15-19; 43:24-25; 47:10) i onaj za koji će se na budućem svijetu dobiti teška kazna (2:7, 39, 126; 3:4, 12, 56; 4:56; 5:10; 9:3; 10:4; 18:106; 22:19; 57:19). Sva dobra djela koja se učine u stanju nevjerstva bit će poništena (14:18; 24:39). Osnovno značenje *kufra* je "sakriti, prikriti", a ono leži u osnovi značenja "nevjerovanja": tj. nevjerovanje znači skrivanje Istine ili njeno nepriznavanje. Ostala značenja *kufra* u Kur'anu, opet usko povezana sa značenjem "nevjerstva", su sljedeća: (a) odricanje, dezavuiranje (30:13; 35:14; 46:6); (b) lišavanje, poricanje (3:115); i (c) nezahvalanost (16:55; 17:27; 29:66; 30:34 43:15).

(43:65b) Nepravda, nasilje, zulm

To je situacija ili stanje u kojem se prema ljudima postupa nefer i ne daju im se njihova prava. Pored osnovnog značenja "nepravda, uskraćivanje prava" *zulm* je pojam koji pokriva mnoge vrste grijeha i zločina: idolopoklonstvo (31:13); nevjerstvo (2:254); odbacivanje Božjih ajeta (6:21, 157; 7:37; 10:17); donošenje presuda u skladu sa nekim zakonom mimo Božjeg (5:45); kršenje "Božjih propisa" (2:229; 65:1); počinjenje krajnje nemoralnog djela (29:31); prisilno sprečavanje ljudi da klanjaju u džamijama (2:114); ismijavanje i prozivanje (49:11). Dok Bog prihvata pokajanje onih koji iskreno odluče postati dobri (5:39), one koji su utonuli u *zulm* Bog neće uputiti (9:19, 109; 14:27; 46:10; 62:5) niti će postići spas (6:21, 135); dobit će kaznu na ovom svijetu (6:45; 7:162, 165; 10:13; 11:67, 94; 18:59; 23:27; 27:52; 28:59) i na budućem (10:52; 11:113; 21:29; 34:42; 43:65). Budući da će svaka aktivnost biti nadoknađena na Ahiretu, *zulm* koji neko počini vratiće mu se kaznom koja ide uz to. U tom smislu je što Kur'an kaže da će zločinitelji na kraju nanijeti štetu sami sebi (2:57; 3:117; 7:160; 9:70; 10:44; 11:101; 16:33, 118; 29:40; 30: 9; 43:76).

SURA 45

(45:24) Smrt, mewt

Definicija smrti je - trajni prestanak svih vitalnih funkcija: kraj života. Prema organizmičkoj definiciji, smrt je nepovratan prestanak funkcioniranja organizma u cjelini.

Prema Kur'anu, smrt nije ni misterija niti "san i zaborav", već faza prelaza iz jednog života u drugi, stadij koji čini integralni dio sheme postojanja. Tokom zemaljskog života čovjek ostvaruje svoju ulogu moralnog agenta i u tome zadatku ili uspijeva ili ne uspijeva; u slijedećem će životu biti obračunat za svoje postupke.

Smrt je stoga demarkaciona linija između života na zemlji i života na onom svijetu: ona zatvara poglavlje djelovanja i otvara poglavlje naknade. Budući samo faza tranzicije u kontinuumu život-smrt-život, smrt ne znači potpuno izumiranje, već samo odvajanje duše od tijela.

Smrt čovjeka je "određena" u smislu vremena (3:145) i mjesta (31:34). Uzaludno je bježati s bojnog polja u nadi da će se spriječiti smrt, (3:144-145, 156; 33:16; također 3:154,168; 4:78). Suprotno poimanju "živiš samo jednom", pojam koji Kur'an kritikuje (23:37; 45:24; 50:3) - Kur'an predstavlja pojam "umireš samo jednom" (vidi 44:56). Jer, postoji život nakon smrti, i taj život neće poznavati smrt. Ovo će biti jedna od velikih radosti ljudi Dženneta (44:57), ali će to biti velika tuga za ljude Džehennema, koji će poželiti smrt (14:17; 35:36).

U određenim ajetima (kao u 2:28; također 40:11), vrijeme prije nečijeg dolaska u postojanje naziva se razdobljem smrti.

سِيرَةُ النَّبِي

SIRA

ŽIVOT مُحَمَّد MUHAMMEDA, A.S.

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ

I poslali smo te samo kao milost svjetovima!
(Kur'an, 21:107)

ŽIVOT MUHAMMEDA a.s.

POSLANIKOVO ROĐENJE

Pedeset i tri godine prije Hidžre, od oca Abdullaha i majke Amine, u Mekki je rođen Muhammed a.s., posljednji Božji Poslanik. Otac mu je umro prije nego se on rodio, pa ga je pod zaštitu uzeo djed Abdul-Muttalib. Poslije djedove smrti, tu je ulogu preuzeo njegov amidža Ebu-Talib. Kao mladić Muhammed a.s. je putovao sa svojim amidžom trgovačkim karavanima u Siriju, a poslije je istim putem išao u službi bogate hudovice Hadidže.

POSLANIKOVA ŽENIDBA

Muhammed a.s. je izvanredno obavljao njene poslove, tako da je ona od svog starog sluge, koji je pratio Muhummeda a.s. na putovanjima, primila veoma lijep izvještaj o njegovom ponašanju. Hadidža se uskoro udala za svog mladog zastupnika. Brak se pokazao vrlo sretnim, iako je ona bila petnaest godina starija od njega. U toku 26 godina zajedničkog života bio joj je odan, a poslije njene smrti, kad se ženio drugim ženama, uvijek bi Hadidžu spominjao sa najvećom ljubavlju i poštovanjem. Ovaj brak ga je uveo u visoke krugove Mekke gdje je imao ugledno mjesto, a zbog svog uzornog vladanja dobio je nadimak “El-Emin” (Povjerljivi).

HANIFE

Mekkanci su tvrdili da potiču od Ibrahima a.s. preko Ismaila. Zna se da je njihov glavni hram Ka’bu sagradio Ibrahim a.s. radi obožavanja Jednog Boga. U vrijeme rođenja Muhammeda glavni objekti obožavanja su bili brojni idoli koji su nazivani kćerima Allahovim i posrednicima. Neki Mekkanci su osjećali odvratnost prema ovoj idolatriji koja se vijekovima održala i žudili za čistom i pravom vjerom Ibrahimovom - vjerom u Jednog Boga - i pokušavali da otkriju njeno pravo učenje. Takvi tragaoci za istinom bili su poznati kao *hanife*, što znači “oni koji se odvraćaju” od postojećeg obožavanja idola, ali, može se reći da je pravi smisao te riječi “pravovjeran” ili “po prirodi ispravan”, jer su se takve osobe držale istine i imale ispravno vladanje.

Hanife nisu sačinjavale zajednicu. Svaki od njih je tragao za istinom, svjetlošću sopstvene unutarnje svijesti. Muhammed, sin Abdullahov, postao je jedan od takvih. Imao je običaj da se zajedno sa svojom porodicom svake godine po jedan mjesec povuče u pećinu radi meditacije. Ta pećina se nalazi na pustom brdu Hira nedaleko od Mekke, a izabrani mjesec za to je bio *ramadan,* mjesec vrućine.

PRVA OBJAVA

Jedne noći pri kraju mjeseca *ramadana,* kad je Muhammed a.s. imao 40 godina, došla mu je prva objava. Čuo je glas kako kaže: “Čitaj!” On reče: “Ja ne znam da čitam.” Glas ponovo reče: “Čitaj!” On reče: “Ja ne znam da čitam!” Treći put glas strašnije naredi: “Čitaj!” On reče: “[ta da čitam?” Glas reče: “Čitaj u ime Gospodara tvoga Koji stvara, stvara čovjeka od zakvačka. Čitaj, a Gospodar tvoj je Najplemenitiji, Koji poučava perom, uči čovjeka ono šta ne zna.” Kad se prenuo, riječi su ostale “kao zapisane na njegovom srcu.” Izišao je iz pećine na padinu brda i čuo onaj isti zastrašujući glas kako govori: “O Muhammede! Ti si Allahov Poslanik, a ja sam Džibril.”

VIĐENJE NA BRDU HIRA

Podigao je pogled i vidio *meleka* u liku čovjeka u nebu iznad horizonta. I ponovo zastrašujući glas reče: *O Muhammede! Ti si Allahov Poslanik, a ja sam Džibril.*

Muhammed a.s. je stajao zaokrećući lice od bljeska pojave, ali, kud god bi se okrenuo, melek bi stajao nasuprot njemu. *Melek* je potom iščezao, a Muhammed a.s. se vratio svojoj ženi Hadidži sa velikom zabrinutošću. Ona je učinila sve da ga uvjeri - obzirom na njegovo vladanje - da Allah ne bi dopustio da mu dođe zao duh, i da je to znak da će on postati Božiji Poslanik. Odvela ga je svom rođaku Varaki, vrlo starom čovjeku koji je znao svete knjige Jevreja i kršćana. On je iznio svoje uvjerenje da je nebeski izaslanik koji je došao Musau, došao i Muhammedu, i da je on izabran između ljudi kao Božiji Poslanik.

المعجم المفهرس

لألفاظ القرآن الكريم

KATALOG RIJEČI
KUR'ANA

CONCORDANCE OF THE QUR'AN

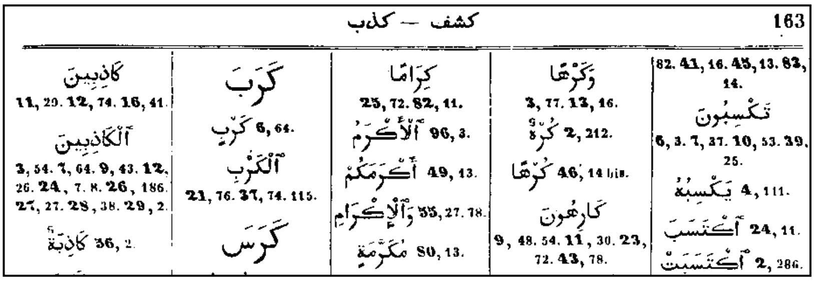
Pripremio
MUSTAFA MLIVO

PREDGOVOR MUFEHRESU

Mnogobrojni su razlozi objavljivanja ovog Kataloga riječi Kur'ana. Jedan od njih je želja da se olakša rad onima koji su često u kontaktu sa izvornim kur'anskim tekstom. Ozbiljan rad sa Kur'anom nezamisliv je bez jednog ovakvog indeksa kao osnovnog alata. Sem toga u pisanim radovima muslimana jedva je moguće naći stranicu koja ne sadrži citirane Božije riječi uz koje se daju reference. Stoga je Katalog potreban da bi se pronašle potrebne riječi, utvrdila njihova frekvencija i da bi se uopće znalo jesu li one iz Kur'ana ili nisu. Jedan od razloga je i leksikografija arapskog jezika. Pojedinac stalno nailazi na različite teškoće, tako da je često u manjku pouzdane evidencije o značenju pojedinačnih riječi, njihovoj infleksiji, korištenju i konstrukciji.

✪ Indeks nazvan "Nudžumu-l-Furkan" (Calcutta Concordance), نُجُومُ الْفُرْقَانِ po riječima Gustava Flügela ne daje praktična rješenja iz razloga što je njegov jedini cilj bio pružiti pomoć u traženju i nalaženju lokacija riječi u Kur'anu. Rađen je bez dužne pažnje koju jedna ovakva stvar traži. Poredak riječi je po sistemu elif-ba, tako da je nemoguće odrediti frekvenciju ponavljanja neke riječi, njezinog smisla i oblika. Pored činjenice što su veznici, prijedlozi i druge čestice tretirane proizvoljno, knjiga ima toliko štamparskih grešaka da se protežu na sedam stranica.

✪ Indeks Gustava Flügela نُجُومُ الْفُرْقَانِ فِي أَطْرَافِ الْقُرْآنِ (Concordantiae Corani Arabicae, Lipsiae, 1898.) u načelu je rađen posve drugačijom metodom u odnosu na Calcutta Concordance. Flügel nije slijedio spelovanje riječi nego je išao po korjenu, tako da korisnik brzo i lahko pronalazi lokacije na kojima se pojavljuje nekoliko oblika imenica i glagola sa varijacijama.


163 كشف — كذب

82. 41, 16. 45, 13. 83, 14.	وَكَرْهًا 3, 77. 13, 16.	كِرَامًا 25, 72. 82, 11.	كَرَبَ	كَاذِبِينَ 11, 29. 12, 74. 16, 41.
تَكْسِبُونَ 6, 3. 7, 37. 10, 53. 39, 25.	كُرْهٌ 2, 212.	ٱلْأَكْرَمُ 96, 3.	كَرْبٍ 6, 64.	ٱلْكَاذِبِينَ 3, 54. 7, 64. 9, 43. 12, 26. 24, 7. 8. 26, 186. 27, 27. 28, 38. 29, 2.
يَكْسِبُهُ 4, 111.	كُرْهًا 46, 14 bis.	أَكْرَمَكُمْ 49, 13.	ٱلْكَرْبِ 21, 76. 37, 74. 115.	كَاذِبَةٌ 56, 2.
اَكْتَسَبَ 24, 11.	كَارِهُونَ 9, 48. 54. 11, 30. 23, 72. 43, 78.	وَٱلْإِكْرَامِ 55, 27. 78.	كَرَسَ	
اَكْتَسَبَتْ 2, 286.		مُكَرَّمَةٍ 80, 13.		

Veliki nedostatak navedenog indeksa je taj što numeracija ajeta Kur'ana kojim se autor služio ne odgovara zvaničnoj numeraciji. Tako položaji nekih riječi i izraza odstupaju i do sedam brojeva unaprijed ili unazad. Iz tog razloga je korištenje Flügelovog indeksa izuzetno teško i zamarajuće.

✪ Katalog Muhammeda Fuada Abdul Bakija iz 1981. predstavlja s jedne strane poboljšan Flügelov indeks, jer se autor potrudio da Flügelovu numeraciju prilagodi zvaničnoj numeraciji, a s druge strane je defektan jer je izostavljen čitav niz ili gotovo sve rječice, zamjenice, veznici, prilozi itd. sa oko 25.000 pozicionih mjesta.

✪ ***Ovaj Katalog riječi Kur'ana predstavlja usavršenu verziju koja je, nadam se, očišćena od nedostataka, a brojčani položaji riječi savršeno se uklapaju u zvaničnu numeraciju sura i ajeta.*** Katalog se odlikuje time što nije ispuštena niti jedna čestica.


سبيل (س ب ل) سبيل

اللفظة	الآية	رقمها	السورة	رقمها
سَبِيلٌ:	ومن يهاجر في سبيل الله يجد في الأرض مراغما كثيرا وسعة	١٠٠	م النساء	٤
	ويتبع غير سبيل المؤمنين نوله ما تولى ونصله جهنم	١١٥	م »	٤
	حرمنا عليهم طيبات أحلت لهم وبصدهم عن سبيل الله كثيرا	١٦٠	م »	٤
	إن الذين كفروا وصدوا عن سبيل الله قد ضلوا ضلالا بعيدا	١٦٧	م »	٤
	فمن كفر بعد ذلك منكم فقد ضل سواء السبيل	١٢	م المائدة	٥
سَبِيلٌ:	إنما السبيل على الذين يستأذنونك وهم أغنياء... ...	٩٣	م التوبة	٩
	يقاتلون في سبيل الله فيقتلون ويقتلون	١١١	م »	٩
	ذلك بأنهم لا يصيبهم ظمأ ولا نصب ولا مخمصة في سبيل الله	١٢٠	م »	٩
	فاستقيما ولا تتبعانّ سبيل الذين لا يعلمون	٨٩	ك يونس	١٠
	الذين يصدون عن سبيل الله ويبغونها عوجا	١٩	ك هود	١١
	بل زين للذين كفروا مكرهم وصدوا عن السبيل	٣٣	م الرعد	١٣

Pošto zemlje Zapada koriste arapski brojčani sistem, to ovaj Katalog prevazilazi nacionalne granice i upotrebljiv je na čitavoj zapadnoj hemisferi naše planete. Nadati je se inša Allah, da će bosansko izdanje Kataloga riječi Kur'ana uz dodatak drugih učilačkih pomagala biti od koristi onima koji će proučavati Kur'an u budućnosti i rasvjetljavati njegovu leksikografiju.

UPUTSTVO ZA UPOTREBU KATALOGA RIJEČI KUR'ANA

Slijed stranica ovog Kataloga je kao i slijed kolona, slijeva na desno.

Poredak riječi je po korjenu i uglavnom je isti kao u rječnicima Kur'ana, jer autori rječnika obično slijede indekse. Postoje neslaganja oko izvjesnog broja korjena riječi. Takve riječi su upisane pod dva korjena kako bi korisnici Kataloga mogli što prije da ih pronađu.

U ovom Katalogu ćete ponekad zapaziti da na kraju riječi nedostaje završni vokal. Naprimjer, kada naiđete na riječ الْفَضْل kojoj nedostaje završni vokal, to znači da se ista može naći u Kur'anu pod navedenim brojevima u oblicima فَضْلُ,الْفَضْل,فَضْل itd. Sličan primjer su sklopovi poput أَنْفُسهمْ, što znači da se isti sklop pod datim brojevima u Kur'anu može naći u oblicima أَنْفُسِهمْ,أَنْفُسَهُمْ itd. Prvi broj uz neku riječ označava broj sure, a drugi broj pokazuje broj ajeta u kojem se dotična riječ nalazi. Npr. oznaka 34:16 pokazuje da se tražena riječ nalazi u 34. suri, u 16. ajetu.

باب الالف

أَبًّا → آبَاؤُنَا

ا

أَبًّا 80:31

أَبَدًا 2:95, 4:57, 4:122, 4:169, 5:24, 5:119, 9:22, 9:83, 9:84, 9:100, 9:108, 18:3, 18:20, 18:35, 18:57, 24:4, 24:17, 24:21, 33:53, 33:65, 48:12, 59:11, 60:4, 62:7, 64:9, 65:11, 72:23, 98:8,

أَبَارِيقَ 56:18

اِبْرَاهِيم 2:124, 2:125, 2:125, 2:126, 2:127, 2:130, 2:132, 2:133, 2:135, 2:136, 2:140, 2:258, 2:258, 2:258, 2:260, 3:33, 3:65, 3:67, 3:68, 3:84, 3:95, 3:97, 4:54, 4:125, 4:125, 4:163, 6:74, 6:75, 6:83, 6:161, 9:70, 9:114, 9:114, 11:69, 11:74, 11:75, 11:76, 12:6, 12:38, 14:35, 15:51, 16:120, 16:123, 19:41, 19:46, 19:58, 21:51, 21:60, 21:62, 21:69, 22:26, 22:43, 22:78, 26:69, 29:16, 29:31, 33:7, 37:83, 37:104, 37:109, 38:45, 42:13, 43:26, 51:24, 53:37, 57:26, 60:4, 60:4, 87:19,

أَبَقَ 37:140,

الإِبِل 6:144, 88:17

أَبَابِيلَ 105:3

أَبًا 12:78,

أَبَا 33:40,

أَبَاكُمْ 12:80,

أَبَانَا 12:8, 12:11, 12:17, 12:63, 12:65, 12:81, 12:97,

أَبَاهُ 12:61,

أَبَاهُمْ 12:16,

أَبَتِ 12:4, 12:100, 19:43, 19:44, 19:42, 19:45, 28:26, 37:102,

أَبُوكِ 19:28,

أَبُونَا 28:23,

أَبُوهُمْ 12:68, 12:94,

أَبُوهُمَا 18:82,

أَبِي 12:80, 12:93, 26:86, 28:25, 111:1,

أَبِيكُمْ 12:9, 12:59, 12:81, 22:78

أَبِينَا 12:8,

أَبِيهِ 6:74, 9:114, 12:4, 19:42 21:52, 26:70, 37:85, 43:26, 60:4, 80:35,

أَبِيهِمْ 12:63,

أَبَوَاهُ 4:11, 18:80,

أَبَوَيْكَ 12:6,

أَبَوَيْكُمْ 7:27,

أَبَوَيْهِ 4:11, 12:99, 12:100,

آبَاءِ 24:31,

آبَاءَكُمْ 2:200, 9:23, 43:24,

آبَاءَنَا 2:170, 5:104, 7:28, 7:95, 10:78, 21:53, 26:74, 31:21, 43:22, 43:23,

آبَاءَهُمْ 21:44, 23:68, 25:18, 33:5, 37:69, 43:29, 58:22,

آبَاؤُكُمْ 4:11, 4:22, 6:91, 7:71, 9:24, 12:40, 21:54, 26:76, 34:43, 53:23,

آبَاؤُنَا 6:148, 7:70, 7:173, 11:62, 11:87, 14:10, 16:35, 23:83, 27:67, 27:68, 37:17, 56:48,

يَأْتُونَ 9:54, 17:88, 18:15, 33:18,
يَأْتُونَكَ 25:33,
يَأْتُونَنَا 19:38,
يَأْتُونِى 27:38,
يَأْتِى 2:109, 2:254, 2:258, 5:52, 5:54, 6:158, 6:158, 6:158, 7:53, 9:24, 12:48, 12:49, 13:31, 13:38, 14:31, 16:33, 30:43, 40:78.,41:40, 42:47, 61:6, 63:10,
يَأْتِيَانِهَا 4:16,
يَأْتِيَكَ 15:99,
يَأْتِيكُمْ 2:248, 6:46, 11:33, 28:71, 28:72, 39:54, 39:55, 67:30,
يَأْتِيكُمَا 12:37,
يَأْتِيَكُمَا 12:37,
يَأْتِينَ 4:15, 4:19, 22:27, 60:12, 65:1,
يَأْتِينَا 3:183, 19:80, 20:133,
يَأْتِينَكَ 2:260,
يَأْتِيَنَّكُمْ 2:38, 7:35, 20:123,
لَيَأْتِيَنَّهُمْ 29:53,
لَيَأْتِيَنِّى 27:21,
يَأْتِيَنِى 12:83,
يَأْتِينِى 27:38,
يَأْتِيهِ 11:39, 11:93, 14:17, 39:40, 41:42,
يَأْتِيهَا 16:112,

تَأْتِى 16:111, 17:92, 44:10,
تَأْتِيكُمْ 7:187, 40:50,
تَأْتِينَا 2:118, 7:129, 15:7, 34:3,
لَتَأْتِيَنَّكُمْ 34:3,
تَأْتِيهِمْ 6:4, 6:35, 6:158, 7:163, 7:163, 12:107, 12:107, 16:33, 18:55, 21:40, 22:55, 36:46, 40:22, 43:66, 47:18, 64:6, 98:1,
نَأْتِ 2:106,
نَأْتِى 13:41, 21:44,
نَأْتِيَكُمْ 14:11,
فَلَنَأْتِيَنَّكَ 20:58,
فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ 27:37,
يَأْتِ 2:148, 3:161, 4:133, 11:105, 12:93, 14:19, 16:76, 20:74, 23:68, 31:16, 33:20, 33:30, 35:16, 52:38,
يَأْتِكَ 19:43,
يَأْتِكُمْ 2:214, 6:130, 14:9, 18:19, 39:71, 64:5, 67:8,
فَلْيَأْتِنَا 21:5,
يَأْتِهِ 20:75,
يَأْتِهِمْ 7:169, 9:70, 10:39,
يَأْتُوا 5:108, 17:88, 24:4, 24:13, 24:49, 52:34, 68:41,
يَأْتُوكَ 5:41, 7:112, 22:27, 26:37,
يَأْتُوكُمْ 2:85, 3:125,

اَتَتْكَ 20:126,
اَتَتْكُمْ 6:40,
اَتَتْهُمْ 9:70,
اَتَوْا 3:188, 7:138, 25:40, 27:18,
اَتَوْكَ 9:92,
اَتَوْهُ 27:87,
اَتَيَا 18:77,
اَتَيْتَ 2:145,
اَتَيْنَ 4:25,
اَتَيْنَا 21:47, 41:11,
اَتَيْنَاكَ 15:64,
اَتَيْنَاهُمْ 23:71, 23:90,
آتِيكَ 27:39, 27:40,
آتِيكُمْ 20:10, 27:7, 27:7, 28:29,
لآ تِيَنَّهُمْ 7:17,
وَلْتَأْتِ 4:102,
تَأْتِنَا 7:132,
لَتَأْتُنَّنِى 12:66,
تَأْتِهِمْ 7:203, 20:133,
تَأْتُوا 2:189,
تَأْتُونَ 7:80,7:81, 21:3, 26:165, 27:54, 27:55, 29:28, 29:29, 29:29, 78:18,
تَأْتُونَنَا 37:28,
تَأْتُونِى 12:60,

آبَاؤُهُمْ 2:170, 5:104, 11:109, 36:6,
آبَائِكَ 2:133,
آبَائِكُمْ 24:61, 26:26, 37:126, 44:8,
آبَائِنَا 23:24, 28:36, 44:36, 45:25,
آبَائِهِمْ 6:87, 13:23, 18:5, 33:5, 40:8,
آبَائِهِنَّ 24:31, 33:55,
آبَائِى 12:38,
اَبَى 2:34, 15:31, 17:89, 17:99 20:56, 20:116, 25:50,
اَبَوْا 18:77,
اَبَيْنَ 33:72,
تَأْبَى 9:8,
يَأْبَ 2:282, 2:282,
يَأْبَى 9:32,
اَتَى 16:1, 16:26, 20:60, 20:69, 26:89, 51:52, 76:1,
اَتَاكَ 20:9, 38:21, 51:24, 79:15, 85:17, 88:1,
اَتَاكُمْ 6:40, 6:47, 10:50,
اَتَانَا 74:47,
اَتَاهَا 10:24, 20:11, 28:30,
اَتَاهُمْ 6:34, 12:26, 28:46, 32:3, 39:25, 40:35, 40:56, 59:2,
اَتَتْ 19:27, 51:42,

آتِهِمْ 7:38, 33:68,

آتُوا 2:43, 2:83, 2:110, 4:2,
4:4, 4:77, 6:141, 22:78, 24:56, 58:13, 60:11, 73:20,

آتُونِى 18:96, 18:96,

آتُوهُمْ 4:33, 24:33, 60:10,

آتُوهُنَّ 4:24, 4:25, 65:6,

آتِينَ 33:33,

أُوتُوا 2:101, 2:144, 2:145,
3:19, 3:20, 3:23, 3:100, 3:186, 3:187, 4:44, 4:47, 4:51, 4:131, 5:5, 5:5, 5:57, 6:44, 9:29, 16:27,. 17:107, 22:54, 28:80, 29:49, 30:56, 34:6., 47:16, 57:16, 58:11, 59:9, 74:31, 74:31, 98:4,

أُوتُوهُ 2:213,

أُوتِىَ 2:136, 2:136, 2:269,
3:84, 6:124, 17:71, 28:48, 28:48, 28:48, 28:79, 69:19, 69:25, 84:7, 84:10,

أُوتِيتَ 20:36,

أُوتِيَتْ 27:23,

أُوتِيتُمْ 3:73, 5:41, 17:85,
28:60, 42:36,

أُوتِيتُهُ 28:78, 39:49,

أُوتِينَا 27:16, 27:42,

أُوتَ 69:25,

لأُوتَيَنَّ 19:77,

تُؤْتَوْهُ 5:41,

نُؤْتَى 6:124,

يُؤْتَ 2:247, 2:269,
6:89, 6:114, 13:36, 15:81, 16:55, 28:52, 29:47, 29:66, 30:34, 34:44, 34:45, 35:40, 43:21, 44:33, 45:17,

آتَيْنَاهُمَا 37:117,

تُؤْتُوا 4:5,

تُؤْتُونِ 12:66,

تُؤْتُونَهُنَّ 4:127,

تُؤْتُوهَا 2:271,

تُؤْتِى 3:26,14:25,

نُؤْتِهِ 3:145, 3:145, 42:20,

نُؤْتِهَا 33:31,

نُؤْتِيهِ 4:74, 4:114,

سَنُؤْتِيهِمْ 4:162,

يُؤْتِ 4:40, 5:20, 11:3,

يُؤْتِكُمْ 8:70, 47:36,
48:16, 57:28

يُؤْتُوا 24:22, 97:5,

يُؤْتُونَ 4:53, 5:55. 7:156,
9:71, 23:60, 27:3, 31:4, 41:7,

يُؤْتِى 2:247, 2:269, 4:146,
92:18,

يُؤْتِيَنِ 18:40,

سَيُؤْتِينَا 9:59,

يُؤْتِيهِ 3:73, 3:79, 5:54,
48:10, 57:21, 57:29, 62:4,

يُؤْتِيهِمْ 4:152, 11:31,

آتِ 17:26, 30:38,

آتِنَا 2:200, 2:201, 3:194,
18:10, 18:62,

آتَاهُمَا 7:190, 7:190,

آتَتْ 2:265, 12:31, 18:33,

آتَوْا 2:277, 9:5, 9:11,
22:41, 23:60,

آتَوْهُ 12:66,

آتَوْهَا 33:14,

آتَيْتَ 10:88, 33:50,

آتَيْتُكَ 7:144,

آتَيْتُكُمْ 3:81,

آتَيْتُمْ 2:233, 4:20, 5:12,
30:39, 30:39,

آتَيْتُمُوهُنَّ 2:229, 4:19,
5:5, 60:10,

آتَيْتَنَا 7:189,

آتَيْتَنِى 12:101,

آتَيْتَهُنَّ 33:51,

آتَيْنَا 2:53, 2:87, 2:87,
2:253, 4:54, 4:153, 4:163, 6:154, 11:110, 17:2, 17:55, 17:59, 17:101, 21:48, 21:51, 21:79, 23:49, 25:35, 27:15, 28:43, 31:12, 32:13, 32:23, 34:10, 40:53, 41:45, 45:16, 57:27,

آتَيْنَاكَ 15:87, 20:99,

آتَيْنَاكُمْ 2:63, 2:93,
7:171,

آتَيْنَاهُ 5:46, 7:175, 12:22,
16:122, 18:65, 18:84, 19:12, 21:74, 21:84, 28:14, 28:76, 29:27, 38:20, 57:27,

آتَيْنَاهَا 6:83,

آتَيْنَاهُمْ 2:121, 2:146,
2:211, 4:54, 4:67, 6:20,

يَأْتِيهِمْ 2:210, 6:5, 7:97,
7:98 11:8, 14:44, 15:11, 16:45, 18:55, 21:2, 22:55, 26:5, 26:6, 26:202, 36:30, 43:7, 71:1,

إِئْتِ 2:258, 7:106, 10:15,
26:10, 26:31, 26:154,

اِئْتِنَا 6:71, 7:70, 7:77,
8:32, 11:32, 29:29, 46:22,

اِئْتُوا 2:23, 2:189, 2:223,
3:93, 10:38, 11:13, 20:64, 21:61, 28:49, 37:157, 44:36, 45:25,

اِئْتُونَا 14:10,

اِئْتُونِى 10:79, 12:50,
12:54, 12:59, 12:93, 27:31, 46:4,

اِئْتُوهُنَّ 2:222,

اِئْتِيَا 26:16, 41:11,

اِئْتِيَاهُ 20:47,

أْتُوا 2:25,

آتَى 2:177, 2:177, 9:18,

آتَاكَ 28:77,

آتَاكُمْ 5:20, 5:48, 6:165,
14:34, 24:33, 27:36, 57:23, 59:7,

آتَانَا 9:75,

آتَانِى 11:28, 11:63, 19:30,
27:36,

آتَاهُ 2:251, 2:258, 65:7,

آتَاهَا 65:7,

آتَاهُمْ 3:148, 3:170, 3:180,
4:37, 4:54, 9:59, 9:76, 47:17, 51:16, 52:18,

RECENZIJE

MLIVIN PRIJEVOD KUR'ANA
- IV IZDANJE -

1. Dr. Mykhaylo Yakubovych
2. Prof. dr. Caner Taslaman
3. Prof. dr. Šekib Sokolović
4. Dr. sc. Jasmin Hodžić
5. Prof. dr. Senadin Lavić

Zahvale i priznanja

Bibliografija

Albert-Ludwigs-Universität Freiburg . 79085 Freiburg
Orientalisches Seminar, Platz der Universität 3

Albert-Ludwigs-Universität
Freiburg
Orientalisches Seminar
Dr. Mykhaylo Yakubovych
mykhaylo.yakubovych@orient.uni-freiburg.de
+49 761 203 953 75
Freiburg, August 16, 2022

Book review: Kur'an s Prijevodom na Bosanski Jezik: S arapskog originala preveo Mustafa Mlivo (IV izdanje, 2022, 1040 p.)

The author of the new edition of the translation is dip. eng. Mustafa Mlivo (born 1955), a well- known writer and publisher on Islamic topics from Bugojno, in Bosnia and Herzegovina. First edition of his translation appeared in 1994 (second – 1995, third – 2004). New, fourth edition of the translation is one of the recent translations of the Qur'an into Bosnian, and is clearly the product of a translator with an Islamic academic background. Also, in includes Arabic text (in verse-by-verse format), reproducing King Fahd Qur'an Printing Complex mushaf. The translator has made considerable efforts to prepare a precise and readable target text. His vocabulary is usually modern and addresses both Muslim and non-Muslim audiences. The additional commentary and notes Mustafa Mlivo provides in addition to the actual text reveals both quite a deep knowledge of Islamic exegetics and familiarity with translations of the meanings of the Qur'an into other languages (English translations, for instance). In most places, Mlivo follows the wording of the Qur'an very strictly, also supporting by the commentary. Both footnotes and attached kind of exegesis (p. 651-796) are very informative and accessible, still mentioning some classical Muslim sources like tafsirs of al-Tabari, al-Bagawi, al-Qurtubi, al-Razi and other scholars from the past. As list of literature suggests, many contemporary translations into English and other languages were used as well.

Another characteristic trait of Mlivo's rendition is his endeavor to read some verses of the Qur'an (mostly from the Meccan suras) in the light of modern science, primarily astronomy. Another feature of Mlivo's translation is his widespread use of Arabic terms, still explained in relevant commentaries. The translation "has been published at least three times before. Despite the limited number of copies printed and its poor availability in libraries and bookstores in Bosnia and Herzegovina, this work has achieved some degree of popularity. It is accessible on many Islamic websites and is also quoted in some recently printed Islamic books. Thus, to some degree, it competes with the earlier interpretation by Bessim Korkut (1977) and also the later translations by Enes Karić (1995),

Esad Duraković (2004) and Nurko Karaman (2019). New supplements to the translation (info on Sirah of the Prophet, index and, especially, concise dictionary to the Qur'an) make the edition especially useful for both religious and academic study of the Qur'an for the speakers of Bosnian language.



Recenzija prof. dr. Canera Taslamana

Istanbul, 03.10.2022.

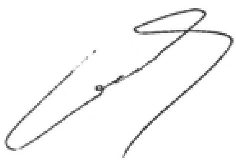
Book review: Kur'an s Prijevodom na Bosanski Jezik: S arapskog originala preveo Mustafa Mlivo (IV izdanje, 2023, 1048 p.)

The Quran has been revealed by God as a guide to mankind. It must be translated and read in everyone's native language to achieve this objective. Translation's being plain and simple is crucial for it to be comprehensible.

Mustafa Mlivo's translation into the Bosnian language is an excellent example of how a good Quran translation should be. In addition to translation, he has also added modern scientific information related to the verses in his footnotes to prove that the Quran addresses every segment of history, which is one of its miracles.

This translation you are holding should be read over and over again. I recommend reading and giving it to your loved ones as a present.

Prof Dr Caner Taslaman



Recenzija knjige: Kur’an s prijevodom na bosanskom jeziku

S arapskog originala preveo Mustafa Mlivo (IV izdanje, 2023., 1048 str.)

Četvrto izdanje prijevoda Kur’ana na bosanski jezik uključuje Kur’anske sure, Kur’an sa prijevodom, Komentar Kur’ana, Životopis Mehammeda a.s., Indeks važnijih pojmova Kur’ana, Katalog riječi Kur’ana, Bibliografiju, uz arapski tekst sa ajetima koji reproducira original Mushafa štamparskog kompleksa King Fahd u Medini.

Sveobuhvatna složenost teksta je savremena i obraća se kompletnom ljudskom rodu. Autor striktno slijedi originalni tekst Kur’ana sa adekvatnim iscrpnim komentarima.

Glavni specifikum autora u prevođenju je nastojanje da ajete Kur’ana komentariše u sinhronizaciji sa savremenom naukom, prvenstveno astronomijom, medicinom, biologijom, genetskim inžinjeringom itd. U ovim komentarima autor koristi bogati dijapazon arapskih izraza povezujući ajete iz Kur’ana sa naučnim spoznajama i dostignućima.

Četvrto izdanje nudi nove dopune koje uključuje detalje Komentara Kur’ana sa popisom tema, detalje iz života Muhammeda a.s., Indeks važnijih pojmova u Kur’anu, i posebno Katalog riječi Kur’ana sa uputstvom za upotrebu, što daje novi doprinos vjerskom i akademskom proučavanju Kur’ana.

Istaknuta vrijednost ove knjige ogleda se u činjenici da ona predstavlja zaokruženi materijal koji na jednom mjestu sadrži sve komponente i sredstva potrebna za proučavanje Kur’ana kao primarnog izvora islama. Na taj način omogućava čitaocu da već pri prvom razmatranju stekne uvid u cjelinu islamskog učenja.

Na samom kraju autor daje bibliografiju sa popisom značajnih djela koji imaju povezanost sa ovim prijevodom Kur’ani Kerima. Bilješke i priložena vrsta literature su vrlo informativne i pristupačne navodeći klasične muslimanske izvore sa popisom imenovanih autora. I pored ograničenog broja štampanih primjeraka i nadasve skromnih tiraža, te neadekvatnoj zastupljenosti u javnom i institucionalnom sektoru u Bosni i Hercegovini, ovo značajno djelo ostvarilo je zavidan stepen razumjevanja i zainteresovanosti.

Prof. dr. Šekib Sokolović
Redovni profesor, Univerzitet u Sarajevu
05.09.2022.

Sekib Sokolovic

Četvrto izdanje Mlivinog prijeda Kur'ana
ILI KAKO SE PRONAĆI IZMEĐU (DO)DANOG I (NE)IZGUBLJENOG U PRIJEVODU

Zatvoren prilaz vodi kod nemogućnosti čišćenja i napajanja uslijed pojave objektivnih različitih razloga za nepristupačnost, uz zadovoljenje samo divljenjem različitim ljepotama šumova i razigranih efekata različitih nijansi raspršenog spektra više nestalnih boja svojstvenih bistroj tekućoj pjenušavoj i hladnoj (uvijek svježoj) vodi ili često jednoj postojanoj ali ipak samo površinski prividnoj nijansi *bezbojne* vode (paradoksalno, ne možete zahvatiti kantu zelene Neretve ili zelenkasto-plavičaste Une, ili zahvatiti dlanovima sav spektar punine s izvora Bosne) – za živog čovjeka koji nepopustljivo traži da utali svoju nepresušnu žeđ (za znanjem) sve ove blokade jednake su hendikepu *ostati žedan pokraj vode* ili jednako tragičnom stanju *tako blizu a tako daleko*.

Ali, zamislimo li sada žednog koji, ne samo da ima otvoren pristup nepresušnoj rijeci života, već pored toga ima priliku da se što više približi njenom početku i omogući sebi da pije sa izvora, ili što bliže izvoru – to je upravo slučaj kada se npr. toliko upoznate s arapskim jezikom da lahko možete da pristupate i izvornom arapskom tekstu posljednje Božije Objave, ali i zamjenski slučaj kada ste počašćeni da u rukama držite prijevod Kur'ana koncipiran tako da se prevodilac potrudio da u prijevodu što manje izgubi i da što manje doda, bolje reći, da pokuša ne izgubiti ništa i ne dodati ništa, pri čemu vam se kao rezultanta nudi najviši mogući stepen ekvivalencije u prijevodu ili podudaranja s izvornim tekstom, a što se, opet, osim prijenosa sadržaja postiže i vjernim prijenosom strukture (forme) – baš kao što se npr. u generativnoj lingvističkoj analizi određenog jezika koji proučavamo kao drugi (recimo, koji nije engleski, pri čemu je recimo analiza na engleskom) obavezno uz prijevodne ekvivalente daje i tzv. glosar ili potpuni gramatički (strukturni) opis pojedinačnih riječi sadržanih u jeziku izvorniku (u primjeru rečenice koju prevodimo), zato što je tako podrazumijevajuće i zdravorazumski i to da je osim sastava (sadržaja) u jeziku ključna i jezička struktura (kombinacija sadržajnih jezičkih elemenata) za ukupno (prirodno) generiranje značenja jezičkog izraza.

Neko bi pomislio da se prevodioci prema samoj jezičkoj strukturi namjerno mogu ponijeti indiferentno, ako su se potrudili samo da prenesu poruku (približni sadržaj, ne i preciznu formu, uz što približniji sadržaj) ili kontekstualizirano određeno značenje s uvijek potrebnim dodatnim objašnjenjima – ali ovdje ću napomenuti da ovo važi samo onda ako se pritom i uspije pogoditi traženo (očekivano) značenje, isto ono od kojeg se tako često upravo i udaljimo. Zato nam je u prijevodu važna (i) struktura i što veća blizina sa sadržajem (smislom) izvornog teksta. Suprotno, prevodilac se nerijetko udalji i od samog sastava (jezičkog sadržaja), a kamoli od strukture – što niukoliko neće biti potpuno tačan ili precizan prijevod.

Tako će, u odnosu na druge nama razumljive do sada objavljene prijevode, Mlivin prijevod svakako biti upravo značajno drukčiji – i da ne kažemo više ništa,

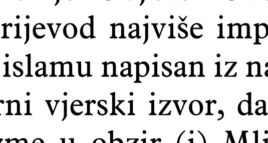
ovo je dovoljan razlog da ga obavezno konsultiramo, pri čemu njegovu diferencijaciju spram drugih naših prijevoda ne treba nužno čitati kao nešto diferentno, drukčije – uzimajući u obzir i to da se Mustafa Mlivo svojim prijevodom osim ciljanog približavanja jeziku izvorniku ujedno približio ustaljenim normama svjetskih prijevodnih tekstova Kur'ana, što ga samim tim i dodatno ovjerava.

Za poduhvat o kojem govorimo nije bilo dovoljno samo prevoditi – u prevođenju, kako rekosmo, posebno vodimo računa i o preciznosti (više smo ili manje precizni ili specificirani u izvođenju značenja, uslijed prilike da moramo birati između nekoliko jako bliskih značenjskih ekvivalenata – uz napomenu da u jeziku, koliko god se to činilo, nikada nema ništa isto – a nijanse su uglavnom za značenje presudne), i da ne govorimo da vodimo računa o vjernosti ili prevođenju tačno onoga što nam izvorni tekst nudi – pri čemu onda moramo biti svjesni da ćemo se nerijetko naći u poziciji da u vlastitom jeziku moramo tražiti ili nanovo iskreirati posebne jezičke obrasce, bilo na nivou rečenice ili na nivou riječi i grupe riječi – tako da Mlivin prijevod ponekad neminovno sadrži i dosta neuobičajene strukturne jezičke obrasce ili namjenski kreirane ali čitaocu dovoljno razumljive nove jezičke izražajne forme na nivou jedne riječi (neologizme), uz značajnu upotrebu i određenog sloja leksike koja se inače u određenim ekvivalentnim prilikama manje kao takva koristi – što nas iznova obogaćuje i u vlastitom jeziku i duhu jezika, pa samim tim i duhovno inače, tjerajući nas na aktivno razmišljanje, odnosno na dodatni čitalački angažman (uz neminovnu zapitanost nad vlastitim neznanjem, tj. stepenom nepoznvanja ili poznavanja i vlastitoga jezika).

Mlivin prijevod Kur'ana valja u svakom slučaju shvatiti kao obavezno štivo svakog tragaoca za znanjem oličenog u govorniku bosanskog jezika i njemu sličnih jezika, govornika koji ima priliku da se ili kao "običan čitalac" ili kao "angažirani istraživač" susretne s riječima posljednje Božije Objave. Ovdje tipujem na angažiranog istraživača, zato što će Mlivin prijevod najviše imponovati upravo njemu – hoću reći, nijedan istraživački tekst o islamu napisan iz naše vizure ne bi, u slučaju da se oslanja na Kur'an kao primarni vjerski izvor, dakle, takav tekst niukoliko ne bi smio ispustiti priliku da uzme u obzir (i) Mlivin prijevod, a pogotovo ako je riječ o diplomskim, magistarskim ili doktorskim radovima naših studenata, za ozbiljnije istraživače da i ne govorim.

Na kraju, valja u svemu opet ostati i dovoljno oprezan i reći da uvijek u svojoj svijesti ostavljamo i tu mogućnost da se, uprkos svemu, ipak nismo u dovoljnoj mjeri približili pravim značenjima riječi Božije Objave, naročito kad nam se u plivanju Kur'anskim tekstom ili u ronjenju Njegovim dubinama naprosto dešava i to da jednostavno ostanemo i bez kisika, ili praktično i bez kondicije, ali to je već samo do nas. Suprotno od navedenog, onima prostranih prsa (dubokog daha) i odvažne namjere (postojane snage), otvaraju se novi vidici.
Uz Božiju pomoć.

Sarajevo, novembar 2022.
Dr. sc. Jasmin Hodžić



Senadin Lavić
Redovni profesor UNSA
Fakultet političkih nauka
Sarajevo, 22. januara 2023.

Recenzentska crtica uz prevod *Kur'ana* Mustafe Mlive

Prevođenje kur'anskog svetog teksta u bilo koji prirodni jezik jedne društvene grupe predstavlja neprocjenljiv pothvat i iskustvo, tako da se može reći kako je prevodilačko poduzeće apsolutni kulturi događaj za jednu društveno-povijesnu grupu ljudi. Na ovaj odvažni čin se opredjeljuju ljudi koji su vrhunski obrazovani u određenim oblastima i koji izvanredno vladaju jezicima - svojim maternjim jezikom i jezikom iz kojeg se prevodi. U ovome slučaju radi se o bosanskom i arapskom jeziku. Prevodilac Mustafa Mlivo je priredio jedno takvo, četvrto izdanje Kur'ana prevedeno s arapskog izvornika. Uz prevod izvornog teksta prevodilac je priredio i komentar Kur'ana, biografiju Muhammeda a.s., index važnijih pojmova, katalog riječi Kur'ana i kratku bibliografiju. Prijevod je urađen tako da uz bosanski tekst ide arapski tekst koji je zvanični tekst King Fahd Glorius Quran Printing Complexa.

Muslimani širom svijeta u svome vjerovanju polaze od svetog teksta kao posljednje Božije objave i upute ljudima za ovosvjetovni sadržaj življenja. Pripadanje jednom svetom naslijeđu najjasnije se provodi i održava kroz sveti tekst koji je nepresušni izvor živog, sadržajnog, okrepljujućeg daha nade koji podsjeća na jednost Boga. Svaki jezik kojim ljudi govore ima svoje specifičnosti i izraz je komunikacije unutar neke lingvističke ili govorne grupe u povijesti. Pred čovjekom, pripadnikom neke društveno-povijesne narodne grupe, stoji najveći izazov da u svoj "maternji" jezik unese bar dio božanske upute, da u svome jeziku kazuje o Bogu ili da čita šta mu Bog kazuje. Iz tog vjerovanja on se pokreće u velika djela i nadljudske pothvate koje lijena prosječnost besciljne egzistencije ne razumije i ne može da slijedi.

Prevođenje je kulturološki čin par excellence. Odvažnost prevođenja svetog teksta u jedan jezik kakav je bosanski jezik odavno je zaokupila interes prevodilaca i otvorila u bosanskoj kulturi polje govora k o j e u jeziku čuva sveto predanje i približava ga čovjeku Bosne. Ne treba zaboraviti prijevode A. R. Karabega, M. Pandže, Dž. Čausevića, B. Korkuta, E. Durakovića, E. Karića, N. Karamana. Idući tom prevodilačkom linijom Mustafa Mlivo je ispunio veličanstven kulturološki zadatak prožimanja kultura, jezika, znanja, vjerovanja i iskustava. U tom vrijednom poslu znamo da je nedovršivost prijevoda i značenja ostala i da će ostati nad nama i našim djelima, da će prizivati ljude da čitaju i misle u novim vremenima i s njima promišljaju prevodilački sadržaj svetog što podrazumijeva da značenje nije mrtvo i da

prijevod nije definitivan, to jeste da naše ljudsko iskustvo razumijevanja svetog teksta jeste beskonačno kao što je i dubina značenja svetog teksta. Iz te svijesti čovjeka proizlaze veličanstvena djela ljudske kulture, a posebno je važno da se bosanska kultura svrstava u svjetski duh razumijevanja svetog i da je to neizbrisiv dio našeg naslijeđa.

U tom pogledu Mustafa Mlivo je uradio veličanstven posao u kulturi bosanskog bića i njegove vezanosti za sveto.

Dr. Senadin Lavić



BIBLIOGRAFIJA

****

1) Edward William Lane, Arabic-English Lexicon, Librairie du Liban, Beirut, 1968.
2) Abdul Mannan Omer, Dictionary of The Holy Quran, Noor Foundation International Inc., Hockessin, DE 2010.
3) Alsaid M. Badawi, Arabic-English Dictionary of Qur'anic usage, Boston, 2008.
4) John Penrice, A Dictionary and Glossary of the Qur-an, Delhi, 1991.
5) Malik Ghulam Farid, Dictionary of the Holy Qur'an, UK, 2006.
6) The Message of the Qur'an, Muhammad Asad, Dar Al-Andalus, Gibraltar, 1980.
7) Marmaduke Pickthall, The Glorious Qur'an, Taj company LTD, Karachi, Lahore, Dacca, Rawalpindi.
8) M. H. Shakir, The Holy Qur'an, WOFIS, Tehran.
9) N. J. Dawood, The Kor'an, Penguin books, London, 1974.
10) The Quran, Dar Al-Choura, Beirut, 1980.
11) Abdullah Jusuf Ali, The Meaning of the Holy Qur'an, Maryland, USA, 1991.
12) Dr. Muhammed Taqi-ud-din Al-Hilali i Dr. Muhammed Muhsin Khan: The Noble Qur'an, Dar-us-Salam Publications, Riyadh, Kingdom of Saudi Arabia, 1995.
13) The Noble Qur'an, Tefseer-e-Usmani by Allama Shabbir Ahmad Usmani, Aalameen Publications, Lahore-Pakistan, 1994.
14) Mlivo Mustafa, Index riječi Kur'ana Bugojno, BiH, 1997.
15) Gustavus Flügel, Concordantiae Corani Arabicae, Lipsiae, 1898.
16) Dr. Abdullah Abbas Nadwi, Vocabulary of the Holy Qur'an, Chicago, Ilinois, 1986.
17) The Holy Qur'an, English translation of the meanings and Commentary, King Fahd Holy Qur-an Printing Complex, Al-Madinah Al-Munawarah, 1411 H.
18) Life of Prophet Mohammad by Mohammed Marmaduke Pickthall, Ashraf Publications, Karachi, 1975.
19) The Bettlefields of the Prophet Muhammad by Muhammad Hamidullah, Kitab Bhavan, New Delhi, 1992.
20) Hans Wehr, A Dictionary of modren written Arabic, Librairie du Liban, Beirut, 1980.
21) H.K. Baranov, Arabsko Ruskij slovar, "Russkij jazik", Moskva, 1989.
22) Teufik Muftić, Arapsko-bosanski rječnik, El-Kalem, Sarajevo, 1997.
23) Sayyid Saed Aktar Rizvi: Pork, Karachi, 1977.
24) The Gospel of Barnabas, Begum Aisha Bawany wakf, Karachy, 1974.
25) Abdul Ahad Dawud, Muhammed in the Bible, Presidency of Sharia courts and islamic affairs, Doha, 1985.
26) Maurice Bucaille: Biblija, Kur'an i nauka, Starješinstvo IVZ u SR BiH, Sarajevo, 1979.
27) Dijalog islamskih i evropskih učenjaka, Starješinstvo IZ-e BiH, Sarajevo, '79.
28) Ahmed Deedat, Kur'an najsavršenije čudo, Starješinstvo IZ-e SR BiH, Slovenije i Hrvatske, Sarajevo, 1981.
29) Muhammed Qutb, Dileme oko Islama, Beirut.
30) B. J. Phiz M. Omer: Prostor, materija i vrijeme u Kur'anu.

31) Erich von Daniken, Prikazanja, Stvarnost, Zagreb, 1974.
32) Sirius i njegov pratilac, Čovjek i svemir br.2, Zagreb, 1987/88.
33) Kako posmatrati meteore, ČIS br. 1, Zagreb, 1988/89.
34) Sva Zemljina gibanja, ČIS br. 3-4, Zagreb, 1988/89.
35) Sumraci, Vasiona br. 5, Beograd, 1987.
36) Mjesec, ČIS br. 1, Zagreb, 1989.
37) Šta je vrijeme?, Vasiona br. 2, Beograd, 1974.
38) Neutrinski svemir, Vasiona br. 4, Beograd, 1980.
39) Islam and polygamy, The MWL Journal, Makkah al-Mukarramah, No 9, 1983.
40) Ali ibn Ahmad al-Wahidi, Asbab al-Nuzul, Amman, Jordan, 2008.
41) Mustafa Mlivo, 101 neispravnost u prijevodima Kur'ana, vlastito izdanje, 2008.
42) Mustafa Mlivo, Kur'an ispred nauke i civilizacije, MIZ Bugojno, 2001.
43) Karl Segan, Kosmos, Alnari d.o.o. Beograd, 2006.
44) Stiven Hoking, Kratka povest vremena, Alnari, Beograd, 2002.
45) Carl Sagan, Pale Blue Dot, Random House, New York, 1994.
46) Mustansir Mir, Dictionary of Quranic terms and concepts, Garland publishing, Ins, New York & London 1987.
47) Mustafa Mlivo: Kur'an, prijevod Kur'ana, komentar, indeks; MIZ Bugojno, 2004.
48) Biblija, Prijevod revidiranog engleskog izdanja Biblije New World Translation of the Holy Scriptures objavljenog 2013, Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania, Wallkill, NY U.S.A.
49) Talal Itani, The Quran, ClearQuran, Dallas - Beirut, U.S.A, 2012.
50) Aal al-Bayt Institute for Islamic Thought, The Quran (A new English translation of its Meanings), Amman, Jordan, 2008.
51) Zohurul Hoque, The Translation and Commentary On The Holy Qur-an, Holy Qur-an Publishing Project, Centerville, OH 45458, 2000.
52) Muhammed Fuad 'Abdul Baki**:**
المعجـم المفهـرس لألفـاظ القـرآن الكريـم, 1981.

U pripremi IV izdanja vršen je uvid u prijevode Kur'ana čiji su autori Ahmed Ali, Ahmed Raza Khan, Arbery, Asad, Dariabady, Hilali & Khan, Itani, Maududi, Mubarakpuri, Pickthall, Qarai, Qaribullah & Darwish, Saheeh International, Sarwar, Shakir, Wahiduddin Khan i Yusuf Ali.

***

Arapski tekst Kur'ana u ovoj knjizi, koji ide uporedo sa prijevodom na bosanski jezik, je zvanični tekst King Fahd Glorious Quran Printing Complex-a, Saudi Arabia. Font teksta je KFGQPC Hafs Smart.

القرآن الكريم

القرآن الكريم وترجمته إلى اللغة البوسنية

ترجمة: مصطفى مليفو